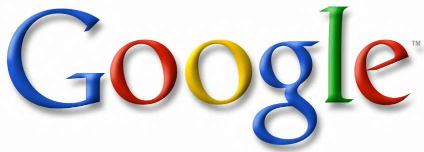

REICHARD

A biro buntetesenyhitesi joga

1890

555

Reichard:
A bíró büntetési-
enyhítési joga.

A BIRÓ BÜNTETÉSENYHITÉSI JOGA.

IRTA

Dr REICHARD ZSIGMOND.

KÜLÖNLENYOMAT A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNYBŐL.

BUDAPEST.
RÉVAI LEO BIZOMÁNYA.
1890.

FRANKLIN TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A büntetőjog haladásának egyik legfontosabb jelensége az, hogy a törvényhozó a büntetések *individualizálására*, azaz arra törekszik, hogy a kiszabott büntetés sulya a büncselekvény sulyával minden egyes esetben arányban álljon. Ezen haladás először abban mutatkozik, hogy az absolut büntetéseket egy oly rendszer váltja fel, melyben a biró a büntetést az egyes esetben a törvényben kiszabott maximum és minimum *között* az eset körülményeihez képest állapitja meg, és ugy foly tovább, hogy a maximum és minimum közti távolság, és evvel együtt a birónak a büntetés individualizálására való képessége mindig nagyobb és nagyobb lesz.

A mi büntető-törvénykönyvünkben e haladást szintén nyilvánulni látjuk, mert benne a minimumok és maximumok közti távolságok nagyobbak, mint a legtöbb előző büntetőtörvénykönyvben. A mi törvényünk 92. §-a szerint ugyanis a büncselekvények legnagyobb része, t. i. mindazok tekintetében, melyeknek maximuma államfogház, börtön, fogház vagy pénzbüntetés, a concret esetben kiszabható minimumot az egynapi szabadságvesztés vagy 1 frtnyi pénzbüntetés képezi. Ezen minimumok gyakorlati hatásukban egyenlők avval, mintha a törvény a birót a kiszabható concret minimum tekintetében egyáltalán nem korlátolná, mert 1 forint pénz- vagy 1 napi fogházbüntetés a tettesnek okozott szen-

vedés vagy javitó hatás tekintetében a büntetés teljes elengedésével egyenlő.[1]

Az 1843-iki magyar büntető-törvényjavaslat az enyhitési jogot korlátlanul és minden büncselekvény tekintetében meg akarta adni a birónak. Mai törvényünk ez elvet, mint alapelvet egyáltalán el nem fogadta, azonban mint láttuk, a büncselekvények legnagyobb része tekintetében tényleg mégis keresztülvitte. Ellentétbe helyezkedett azonban törvényünk ezen elvvel mindazon büncselekvények tekintetében, melyeknek maximalis büntetése halál vagy fegyház. Ily büncselekvények esetén ugyancsak a 92. §. értelmében a biró joga csak addig terjed, hogy 15 vagy 10 évi fegyházig, illetve félévi börtönig enyhitheti a büntetést.

Nem szándékozunk most annak vizsgálatába bocsátkozni, hogy büntető törvénykönyvek alkotásánál *általában* helyesebb-e a minimumok törvényes fixirozásának vagy a minimumok teljes mellőzésének elvét követni. Az anthropologiai büntetőjog iskolája a legujabb időben oly büntetési alapelveket tárt fel, a melyek szempontjából alig valami nyerhet alkalmazást azokból, a melyeket eddigi büntetőjogi tételeinkről, vagy eddigi büntető törvényeinkről elmondhatunk.

Csak azt akarjuk vizsgálni, hogy a ma uralkodó büntetési rendszerek alapján állva, a két elv közül melyik a helyesebb, illetve azt kivánjuk bebizonyitani, hogy a ma uralkodó büntetési rendszerekben *a minimumok mellőzésének elve az összes büncselekvények tekintetében elfogadandó.*

A mai büntetési rendszerek közül fejtegetéseink alapját egyedül a mi büntető törvényünk fogja képezni. A mi törvényünk, mint a mely egy nagy törvényhozási munkálat

[1] Nem akarjuk evvel azt mondani, hogy ilyen csekély büntetéseknek egyáltalán nincs hatásuk, és igy soha sem alkalmazandók. De bizonyosnak látszik előttünk az, hogy egynapi fogház kiszabását oly büncselekvényre, melynek rendszerinti büntetése néhány évi börtön, mind a tettes, mind a társadalom a büntetés teljes elengedésének tekinti.

minden jó tulajdonságával bir, és mint a mely a büncselekmények egy részénél következetesen az egyik, más részénél a másik elvet alkalmazza, kiválóan alkalmas arra, hogy benne a két elv egymáshoz való viszonyát tanulmányozzuk.

A minimum mellőzésének elvét igen gyakran mint a törvény szerkesztésében elkövethető hibák correctivumát fogják fel. Szerintünk ez kicsinyes felfogása a kérdésnek. Mikor a mi törvényünket veszszük fejtegetéseink alapjául, teszszük ezt azon szempontból is, mert azt szerkesztési hibáktól anynyira mentnek hiszszük, a mennyire csak egy törvény azoktól ment lehet, és igy annak intézkedéseit mint elvek következetes folyományait tárgyalhatjuk. Ha tehát a mi törvényünkkel szemben a minimumok mellőzésének helyességét bebizonyitanunk sikerül, azt hiszszük, hogy ezen elv helyessége a mai büntető rendszerek szempontjából általánosságban is be van bizonyitva.

Büntető törvényünk az egyes büncselekvények construálásánál általában *nem* azon alkatelemeket sorolja fel, melyek a cselekményben a büntetendő elemeket képezik. A cselekvő gonoszsága, a cselekvény által előidézett kár, a társadalmat fenyegető veszély, — ezek képezik a büncselekvény azon fő elemeit, melyek miatt az büntetéssel sujtatik, illetve melyeknek magasabb foka a büntetés sulyosbulását maga után vonja. És ezek nem képzelt vagy csak általunk helyesnek tartott elemeit képezik a büncselekvénynek, hanem a törvénynek mind indokolásában kijelentvék, mind pedig intézkedéseiben fellelhetők.

Képzelhetnők azt, hogy a törvény a büntetési rendszert azon elvek præcis kijelentésével alkotja meg, a melyek előtte irányadók voltak. Ily törvényszerkesztési mód mellett a törvény legelső elve olyanforma lehetne, hogy «gonosz, káros és veszélyes cselekmények büntetéssel sujtatnak», és aztán specialis intézkedések következnének olyformán, hogy «azon gyilkosság, mely a gonoszság, veszélyesség és károsság

legnagyobb fokát egyesiti, halállal, és a mely ezeknek valamivel kisebb fokával jár, fegyházzal büntettetik».

A törvényhozó azonban az ilyenfajta kijelentéseket elvileg kerüli, és ezen eljárás helyett egy másikat választ a büncselekmények construálásánál. Kikeres ugyanis a törvényhozó az életben előfordulni szokott cselekvények közül oly csoportokat, melyekben a tényállás olyan, hogy abban a büntetendőség alkatelmei rendszerint bizonyos fokban megvannak, és aztán ezen igy megállapitott tényálladékot jelenti ki büntetendőnek.

Ilyen tényálladékok nyerése igen fontos törvényhozói feladatnak tekintetik, mert mentől világosabbak és könynyebben felismerhetők a büntetendő cselekvény alkatelmei, annál határozottabb a törvény és annál biztosabb annak alkalmazása. Képzelhetnők például, hogy a törvény a lopás és minősitett lopás büntetéseit ilyenformán állapitaná meg: «Idegen dolognak oly jogtalalan eltulajdonitása, mely az elkövető gonoszságából ered, egy évi fogházzal büntettetik, ha pedig az eltulajdonitás ugy történik, hogy annak elkövetési módja a cselekmény veszélyességét fokozza, a büntetés három évi fegyház lesz.» A törvény azonban ilyen fogalmazás helyett azt mondja, hogy «idegen ingó birtokba vétele jogtalan eltulajdonitási szándékkal egy évi fogházzal büntettetik, és ha e cselekmény betörés stb. stb. utján követtetik el, a büntetés három évi fegyház lesz.» Hogy ez utóbbbi meghatározás az előbbinél határozottabb és in concreto felismerhetőbb, az kétségtelen. De más részről az is bizonyos, hogy a törvény ilyen meghatározások folytonos keresése folytán oda jutott, hogy nem azon alkatelmeket sorolja fel büntetendőkként, a melyeket büntetni akar, hanem azokat, a melyekből emezek fenforgására következtet. Törvényünkben a büntetendőség valódi fő alkatelemei, — a gonoszság, veszélyesség és károsság, — általában még csak felemlitve sincsenek, és e specialis esetekben is többnyire eliminálva vannak. A büncselekvények ugy, a hogy törvényünkben

meghatározvák, a valóban büntetendő elemek fenforgásának csak *jelei*, melyeket a törvényhozó könnyü felismerhetőségük miatt a birói eljárás utmutatóivá tett.

Mikor azt mondjuk, hogy a törvény nem azon alkatelemeket mondja ki büntetendőknek, a melyeket büntetni akar, akkor, mint már emlitettük, nem a büncselekvény valamely észjogi vagy tudományos fogalmára gondolunk, hanem a törvényhozónak ténylegesen felismerhető akaratára a törvényben nyilvánuló meghatározásokkal szemben. Világos, hogy a törvényhozó gyilkossági kisérlet esetén nem egy puska elsütésének tényét bünteti, hanem az avval járó gonoszságot és veszélyt. Ép oly világos, hogy rablás esetén nem a jogtalan eltulajdonitás és a használt erőszak büntettetik, — mert hiszen e két cselekvény együttes fenforgása esetén a büntetés rablás büntetésénél sokkal kisebb, — hanem ismét az ily cselekménynyel járó gonoszság és veszély.

Megállapithatjuk tehát, hogy a törvény a büntetendő cselekvény construálásánál egészen tudatosan és határozottan követi azt a szabályt, hogy a birónak ne a büntetendő elemek direct megjelölését, hanem az ezeknél in concreto felismerhetőbb indirect ismérveket adja utasitásul. A törvényhozó nem arra ügyel, hogy a büntetendő alkatelemek összességét kijelentse, hanem arra, hogy biztos és szilárd ismérveket jelöljön meg, a melyekre a biró a büntetési tételeket alkalmazza. Azaz nem azon elvek alkalmazását hagyja meg a birónak, a melyek neki irányadókul szolgáltak, hanem egyéb ismérveket állit fel, melyeket a biró alkalmazni tartozik.

Ezen eljárásnak folyományait aztán a törvény le is vonja. Minthogy egész tudatosan más elemekből construált cselekvényeket mond büntetendőknek, mint a melyeket büntetendőknek tart, tudatában van egyszersmind annak is, hogy az igy construált meghatározás alá oly cselekvények is fognak tartozni, melyek az általa büntetendőknek tartott elemeket

nem mind, vagy nem elég magas fokban tartalmazzák. Ennél· fogva a törvény ugyanakkor, mikor a büntetés maximumát meghatározza, kijelenti egyszersmind azt is, hogy ez a büntetés oly esetben, midőn a valóban büntetendő elemek egész teljességökben fel nem lelhetők, nem alkalmazandó, illetve lényegesen kisebbitendő. A büntetés kisebbitésére való jogot a törvény a 92. §-ban *enyhitő körülmények* neve alatt adja meg a birónak.

Ha most már azon kérdést vetjük fel, hogy mily mérvben adandó meg a birónak ezen enyhitési jog, azt nem oldhatjuk meg máskép, mint a fenti elvek alapul vételével. Ha a törvényhozó meg tudná állapitani, hogy milyen elemek fenforgása, illetve ezek milyen foku fenforgása esetén milyen büntetést akar alkalmazni, akkor a kérdés csak az volna, hogy a biró helyesen subsumálja-e az esetet a törvény intézkedése alá, és akkor, — legalább e szempontból, — enyhitési jogra szükség nem volna. De a törvény ezt nemcsak hogy *nem tudja*, de *nem is akarja* megállapitani, és egész tudatosan más, és pedig lényegesen más elemeket mond büntetendőknek, mint a melyek neki irányadókul szolgáltak. Mihelyt pedig más ismérveit állapitjuk meg a büntetendő cselekvénynek, mint a melyeket büntetni akarunk, el lehetünk készülve arra, hogy a meghatározás alá eső cselekvények egy része a valóban büntetendő elemeket az átlagosnál kisebb mérvben fogja tartalmazni, egy más része ismét azokat tartalmazni egyáltalán nem fogja. Ha kihagyjuk a rablás meghatározásából, hogy az közveszélyes jellegü és elvetemültségre valló cselekvény legyen, és azt csupán, mint erőszak alkalmazása melletti jogtalan eltulajdonitást határozzuk meg, akkor el kell arra készülve lennünk, hogy elő fog fordulni olyan eltulajdonitás, mely jogtalan is, erőszakos is, a nélkül, hogy az elvetemültségnek vagy veszélyességnek jeleivel birna.

A törvény pedig nemcsak a rablásnál hagyja ki a meghatározásból a valóban büntetendő elemeket, hanem általános szerkesztési elvéből folyólag valamennyi büncselekménynél. Sőt,

mint láttuk, még általános tételként sem állitja fel azon elvet, hogy büncselekvény csak akkor forog fen, ha a cselekvény veszélyes, gonosz vagy káros volta folytán büntetést érdemel. Ennélfogva el kell készülve lennünk arra, hogy az emberi cselekvények végtelen tömegében olyanok is fognak előfordulni, melyek a törvény bármelyik constructiójának jeleivel egészben véve ugyan birnak, de a büntető elemeket a rendszerintinél mégis sokkal kisebb mérvben tartalmazzák, vagy esetleg egyáltalában nem tartalmazzák.

Ha ezen érv figyelembevételével akarjuk megállapitani az enyhitési jog mérvét, akkor szükségkép azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy az enyhitési jog a birónak végtelen kiterjedésben és egész általánosságban megadandó, és hogy az 1843-iki törvényjavaslat álláspontja, t. i. a minimumok teljes mellőzésének elve az egyedüli helyes.

Mai törvényünk, mint már láttuk, ezt mint elvet egyáltalán nem fogadja el, gyakorlatilag azonban a büncselekvények nagyobb részénél mégis alkalmazásba veszi. Ismételjük itt, hogy a mi törvényünk azon minimumait, melyek egynapi szabadságvesztésben vagy egy frt pénzbirságban állanak, a minimum mellőzésének fogjuk tekinteni, bár fenti elveinkből következőleg azon állásponton állunk, hogy a birói enyhitési jog a büntetés teljes elengedéseig terjedjen.

Törvényünket tehát azon szempontból tekintve, hogy az a cselekvények egy részénél a minimum mellőzésének elvét, más részénél a minimum törvényi fixirozásának elvét fogadja el, lássuk, mi vezette a törvényhozót ezen két különböző büntetési elv elfogadásában.

A törvény indokolása a minimum mellőzésének elve ellen általában három érvet hoz fel, 1. azt, hogy ily intézkedés a büntetés elrettentő hatását csökkentené, 2. azt. hogy a büntett objectiv ismérve egymagában is szolgálhat alapul a büntetés kimérésére és 3. azt, hogy a minimumkizárás elfogadása a birói önkény szülő okává lehet.

Mi a fentiek alapján e három okot sem külön, sem együtt döntőknek nem tartjuk. De fogadjuk el őket az érvelés kedvéért döntőkül, azaz olyanokul, melyekből a minimum kizárásának elve valóban következnék, ha egyéb körülmények fen nem forognának. Ilyen «egyéb körülmények» azonban tényleg fenforognak és pedig annyira szembeszökőleg, hogy ezek következtében ugyanazon indokolás, mely a minimumkizárást az általános bevezetésben elvetette, kénytelen később a 92. §-nál a birónak a büncselekvények nagyobb részénél oly jogot adni, mely gyakorlatban a minimumkizárással egyenlő.

Lássuk tehát, milyenek azon körülmények, melyek a fenti indokok daczára a büntetésenyhitési jog megadását eredményezik, melyekkel szemben tehát a fenti három indokot a törvényhozó maga is másodrendünek tekinti.

«Nincs oly törvényhozó,» — mondja e tekintetben a 92. §. indokolása, — «a ki képes volna mindazon individualis viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket megállapitani, a melyek között a büntetendő cselekvények az életben előfordulnak. Kell tehát gondoskodni arról, hogy rendkivüli viszonyok esetében is a megfelelő igazságos büntetés legyen kimérhető. Ennek mellőzése az erkölcsiségtől fosztaná meg az igazságszolgáltatást s lehetetlenné tenné a birónak, hogy ő mérje meg az eset büntető sulyát s a szerint állapitsa meg a büntetést.

De itt is óvakodni kell az extremumoktól, nehogy az igazság utáni törekvésben annak ellentéte éressék el, s nehogy a közönséges esetekre nézve is szabály nélkül maradván a biró, a subjectivitás korlátlan uralma az önkény birodalmává tegye a büntető törvénykezést.»

Az indokolás ezen érvelésének első részéhez nincs mit hozzáadnunk, hacsak azt nem, hogy *ezen érvelés az összes büncselekvények tekintetében egyképen érvényes*, és hogy e szerint a korlátlan enyhitési jog az összes büncselekvények tekintetében egyképen megadandó. Mi tehát az indoka annak, hogy a törvényben a büncselekvények egy része ezen elvek hatályossága alól mégis kivétetik? Ennek okául az indokolás csak azt hozza fel, hogy «óvakodni kell az extremumoktól», és hogy «a korlátlan enyhitési jog a birói önkény kutforrása».

Megengedjük, hogy a birói önkénytől való félelem érvül szolgál a minimumkizárás ellen. Ezen érvet azonban, mint már láttuk, az indokolás figyelembe vette akkor, mikor a minimumkizárás elleni általános okokat hozta fel. És, ha a törvény ezen indok daczára elismeri, hogy a büntetés individualizálásának czéljából a birónak az enyhitési jog megadandó, evvel elismerte azt is, *hogy ezen második érv az elsőnél nagyobb sulylyal bir.* Ha igaz az, a mit az indokolás mond, hogy «nincs törvényhozó, ki az individualis viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket kimérni képes», akkor igaz ez minden büncselekvényre nézve. Sőt a nagyobbakra nézve ez még talán igazabb, mint a kisebbekre azért, mert a nagyobbaknál előforduló individualis viszonyok az átlagostól még eltérőbbek, mint a kisebbeknél előfordulók. És ha a büntetés individualizálásának czélja a kisebb büncselekvényeknél igazolja azt, hogy a birói önkény visszaéléseitől se riadjunk vissza, akkor igazolja ez azt a sulyosabb büncselekvényeknél is, mert nagyobb büntetések esetén a tettessel még nagyobb igazságtalanság történhetik, mint kisebb büntetések esetén. A büntetés individualizálásának kérdése nem egyéb, mint a büntetés igazságosságának és czélszerüségének kérdése, azaz a büntetési rendszer legfőbb czélja, a mely végett, ha az máskép el nem érhető, a birói önkénynek is ki kell tennünk magunkat. A mikor tehát a törvény indokolása constatálta azt, hogy «nincs törvényhozó, ki az individualis viszonyoknak megfelelő büntetési tételeket megállapitani képes», — evvel egyszersmind kijelentette azt is, hogy a birói önkénytől való félelem nem elegendő érv az enyhitési jog megtagadására. Hogy pedig az indokolásnak azon kijelentése, hogy «óvakodni kell az extremumoktól», ezen érv sulyának növelésére egyáltalán nem alkalmas, azt felesleges bizonyitani.

Még egy érve van a törvényjavaslat indokolásának a minimumkizárás elve ellen és ez az, hogy, — mint a javaslat szerkesztője a képviselőházban kijelentette —, «az egész vilá-

gon nincs egyetlen egy számbavehető jogtudós és nincs egyetlen egy törvényhozás, mely a minimum eltörlése mellett szólana». Ugyanezen érvet az akkori igazságügyminiszter, mint a minimumok fixirozása melletti «legmeggyőzőbb» érvet emlitette fel a főrendiházban tartott beszédében.

Eszünkbe se jut egy ilyenfajta érvnek sulyát, midőn gyakorlati törvényhozás kérdéseiről van szó, tagadásba venni. Jelen esetben azonban az indokolásnak ezen tény constatálásával együtt azt is figyelembe kellett volna vennie, hogy bár az enyhitési jog korlátlansága sehol elfogadva nincs, de egyszersmind általában nyilvánul a törekvés a felé közeledni. A büntetőjog fejlődésének már hosszabb idő óta egyik főiránya volt az, hogy a biró enyhitési joga mindinkább kiterjesztessék. Ez a fejlődés az európai törvényhozásokban épen ugy észrevehető volt, mint az, hogy e jog korlátlansága még sehol nem birt keresztülhatolni, sőt mi több, e fejlődésnek egyik jelensége megvan magában a magyar büntetőtörvénykönyvben is, melynek 92. § a a birói enyhitési jogot az előbbi törvényhozásokhoz képest lényegesen tágitotta.

A mi törvényünk megalkotása óta pedig ez a haladás még tovább folyt. Ma már az uj olasz büntetőtörvénykönyv fekszik előttünk, mely a minimumkizárás elvéhez, — legalább részben, — ismét lényegesen közelebb áll, mint a mi törvényünk, és az uj hollandi büntetőtörvénykönyv, mely ezen elvet feltétlenül és általánosságban elfogadta.[1] A mi

[1] Az uj olasz büntetőtörvény az enyhitési jog tekintetében a mi törvényünktől alakilag egészen eltérő állásponton áll, mi a kettő közti összehasonlitást megnehezíti. Az olasz törvény ugyan az által, hogy enyhitő körülmények esetén a rendes büntetést csak egy hatoddal engedi csökkenteni, a mienknél szigorubbnak látszik, de másrészről enyhébb a mienknél az által, hogy igen sok minősitő körülményt vesz fel intézkedései közé, melyek fenforgása esetén a rendes büntetés lényegesen kisebbedik. Ilyenek: a félbeszámithatóság, a jogos felindulás, az önbiráskodásnak a törvénybe való felvétele, vagyon elleni büncselekvényeknél a kár önkényes megtéritése stb. stb. Ezek következtében azt mondhatjuk, hogy az olasz törvény ott, hol a mi törvényünk 92. §-a szerint az eny-

törvényünk életbe lépte óta kezdett tért hóditani a feltételes elitélés, a pénzbüntetésnek közmunkával való helyettesitése, a birói megintés, — megannyi eszme, melyek a birói enyhitési jog kiterjesztését is magukban foglalják. És támadt egyszersmind azóta egy uj büntetőjogi iskola, az anthropologiai büntetőjog iskolája, mely nem csak a «számbavehetőségre», hanem ennél sokkal többre tart igényt, és melynek czéljai közt az, a mit a törvényünkbe beiktatandó korlátlan büntetésenyhitési jog elérne, még csak nem is a legradikalisabbak közé tartozik. Ma tehát már egészen elvesztette sulyát azon érv, melyet a volt igazságügyi miniszter a minimumkizárás elleni érvek «legmeggyőzőbbikének» állitott, hogy t. i. nincs törvényhozás vagy számbavehető jogtudós, ki a minimumok mellőzésének elve mellett volna.

Nem akarjuk azt állitani, hogy a mi törvényünk szerkesztése óta keletkezett büntetőjogi irányok csupán a büntetések enyhitését tüzték volna ki czélukul. De a birói enyhitési jog kiterjesztése nem is függ össze a büntetések átlagos enyheségével vagy sulyosságával. Azon ujabb büntetőjogi irány, melyre nézetünk támogatásául hivatkoztunk, egyszerre és egymással párhuzamosan hozza felszinre némely büntetések sulyosbitásának és más büntetések enyhitésének eszméjét. Az ujabb büntetőjogi irányok jellemző vonása véleményünk szerint nem az, hogy a réginél enyhébb vagy sulyosabb büntetéseket akar kiszabni, hanem az, hogy a büncselekményt nem abból a *formalistikus* szempontból tekintik, mint a régibb tanok. A régibb tanok a törvényekben előforduló formalis meghatározások fenforgását, — a mit a mi törvényünk indokolása a büncselekvény «objectiv ismér-

hitési jog korlátlannak tekinthető, a mienknél szigorubb, ellenben ott, hol a mi törvényünkben az enyhitési jog csak félévi börtön, illetve 10—15 évi fegyház kiszabhatásáig terjed, a mienknél lényegesen enyhébb. Az 1881. évi uj hollandi büntetőtörvény pedig minden, még a legsulyosabb büncselekvényeknél is, a büntetésnek csak felső határát szabja meg, alsó határát nem.

vének» nevez, — tekintették a büncselekvény lényeges elemeinek, a melyek fenforgása esetén csak mintegy concessióként és lépésről-lépésre adták meg a birónak az enyhitési jogot. Az ujabb irányok evvel szemben abból indulnak ki, hogy a büncselekvények formalisticus meghatározásai mind oly cselekvényeket magukban foglalnak, melyek a mainál sulyosabb, mind olyanokat, melyek a mainál enyhébb büntetést érdemelnek, és a büntetések kiszabásánál nem az «objectiv ismérvek» fenforgását, hanem a tettes kisebb-nagyobb bünösségét tekintik első sorban mérvadóknak. A biró korlátlan enyhitési joga tehát nem oly büntetőjogi irány következménye, mely a mai büntetéseknél *minden esetben* enyhébbeket akar kiszabni, hanem oly irányé, mely *más esetekben* akar sulyosabb, és *más esetekben* enyhébb büntetéseket kiszabni, mint a mai büntetőtörvények.

A fentebbiekben *a priori* tekintettük a minimumkizárás kérdését és ez uton jutottunk azon eredményre, hogy ezen elvnek törvényünkbe való beiktatása szükséges. Fejtegetésünk további folyamán ezen elvnek *a posteriori* való bebizonyitását kiséreljük meg, azaz megkiséreljük kimutatni, hogy ezen elv nem követése a törvényben következetlenségre és a gyakorlatban visszásságokra vezetett.

Konstatáljuk e végre mindenekelőtt azt, hogy a törvény a birói enyhitési jogot korlátlanná teszi az enyhe és középsulyosságu büncselekvények eseteiben, de a legsulyosabb büncselekvények eseteiben[1] azt lényegesen korlátolja. És itt konstatálhatjuk mindjárt azt is, hogy a cselekvényeknek e

[1] Legsulyosabb büncselekvények alatt itt nem pontosan a leghoszszabb tartamu büntetések értendők, mert az öt évi börtön és a bármely tartamu államfogház a korlátlanul enyhithető büntetések közé tartoznak, mig a három évi fegyház a legjobb esetben sem enyhithető fél évi börtönön alul. «Legsulyosabb büncselekvények» alatt e szempontból azokat értjük, a melyek normalis büntetése fegyház vagy halál, a melyekkel szemben a többit a középsulyossági és enyhe büncselekvények közé sorozzuk.

zempontból valóketté osztása már magában véve is követ- :ezetlenség.

A büncselekvény sulyosabb vagy kevésbé sulyos volta semmi szükségképi összefüggésben nem áll avval, hogy a minimum nnak tekintetében kizárassék-e vagy nem. A büncselekvény ulyossága azon alapul, hogy az illető törvényes meghatáro- ás oly ismérveket tartalmaz, melyek a legtöbb büntetendő lem fenforgására utalnak. A minimumkizárás szükségessége edig a mi véleményünk szerint azon alapul, hogy a törvény büncselekvények konstruktiójánál a birónak *nem* a valóban üntetendő elemeket, hanem azoknak rendszerinti ismérveit dja utasitásul. Ezen két körülmény pedig egymást ki nem árván, mindkettő együttes fenforgása is képzelhető. Ennél- ogva a törvénynek azon álláspontja, hogy a büncselekvény egsulyosabb volta *eo ipso* oly körülmény, mely a minimum- :izárás elvének alkalmazását feleslegessé teszi, már önmagá- an véve is következetlenség.

Nem kevésbé következetlen a törvény álláspontja, ha a birói nyhitési jogot nem a mi elvünkből, hanem azon elvből ve- etjük le, a melyikből a javaslat, hogy t. i. «nincs törvény- 1ozó, ki az individualis körülményeknek megfelelő büntete- eket megállapitani tudná». E tétel tartalma már maga is rra utal, hogy érvénye általános és igy a legsulyosabb bün- :selekvényekre is kiterjedő. Ennélfogva a törvénynek ezen lapon kiindulva, a legsulyosabb büncselekvényeknél épen ugy neg kellett volna adni az enyhitési jogot, mint a többinél.

Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg a törvény specialis intézkedéseit a birói büntetésenyhitési jog szem- pontjából. E vizsgálatnál leghelyesebbnek tartjuk a törvény gyes intézkedéseit nem annyira elvi szempontból birálni, nint inkább egymással összehasonlitani. Nem akarjuk a tör- vény intézkedéseit oly büntetőjogi elvek alapul vételével bi- álni, melyeket a törvény követni nem szándékozott, mert ermészetes, hogy ily elvekből kiindulva a törvény intézke- déseit helyeseknek találni nem fogjuk. Bizonyitásunk arra

fog irányulni, hogy a törvény intézkedései nemcsak valamely idegen büntetőjogi iskola elveivel, hanem *egymással* sem egyeztethetők össze és egymással szemben is visszásak. Ugyanezen vizsgálat egyszersmind annak bizonyitékául is fog szolgálni, hogy e visszásságokat épen a büntetésenyhitési jog korlátolása okozza, és hogy igy törvényünk egyéb alapelvei a büntetésenyhitési jog korlátlanságát teszik szükségessé.

A törvény igen gyakran *csak* a miatt sorol valamely büncselekvényt a legsulyosabbak, tehát azok közé, melyeknél a büntetésenyhitési jog lényegesen korlátolva van, mert az okozott kár bizonyos összeget felülhalad. Azaz igen sok oly büncselekvény van a törvényben minősitve, mely, ha a kár bizonyos összeget meg nem halad, fogházzal vagy börtönnel, ha pedig a kár azon összeget meghaladja, fegyházzal büntettetik. Igy a hamis pénz csalárd használatát (323. §.) csak akkor bünteti a törvény fegyházzal, ha a kiadott hamis pénz 500 frtnál nagyobb értéket képvisel, a csalást (383. §.) csak akkor, ha az okozott kár a 2000 frtot, a magánokirathamisitást (403. §.) csak akkor, ha az a 2000 frtot, és a hivatali sikkasztást (462. §.) csak akkor, ha az az 1000 frtot meghaladja. Helyezkedjünk most már egészen a törvény álláspontjára abban, hogy az okozott kár foka oly eleme a büncselekvénynek, mely a büntetés lényeges felemelését indokolja. Fogadjuk el továbbá a törvényben nyilvánuló azon elvet is, hogy a kárt ilyen esetben valamiféle összeg szerint fixirozni kellvén, a törvény helyesen járt el, mikor épen a fenti összegeket tekintette határokként. De kérdezzük most már, hogy *mi köze az ily módon meghatározott kárösszegnek ahoz, hogy a birónak a büncselekvény rendkivül enyhe eseteiben milyen enyhitési jog adassék?* Törvényünk szerint ugy áll a dolog, hogy a fenti összegeket meg nem haladó kár esetében a rendes büntetés néhány évi börtön, *a legenyhébb pedig egy napi szabadságvesztés*, mig, ha a kár ezeknél csak egy forinttal nagyobb, akkor a rendes büntetés néhány évi fegy-

ház, *a legenyhébb pedig félévi börtön.* Azaz, törvényünk azon állásponton áll, hogy lehetnek esetek, a melyekben egy frtnyi különbség a kárban *céteris paribus* félévig terjedhető szabadságvesztés-különbséget okoz. Hogy pedig két ilyen büntetés közül mindegyik igazságos nem lehet, azt felesleges bizonyitani.

Egészen hasonló fajta visszásságot okoz a birói enyhitési jog korlátolása a törvény 195. és 323. §-ai esetében. Ezek szerint ugyanis *a személyes szabadság megsértése* csak akkor soroztatik a legsulyosabb, azaz a fegyházzal sujtott büncselekvények közé, ha a letartóztatás egy hónapnál, illetve három hónapnál tovább tartott. Különben e büncselekvény fogházzal, illetve börtönnel sujtatik, tehát oly büntetésekkel, melyek a 92. §. alkalmazásával egy frt pénz- vagy egy napi fogházbüntetésig enyhithetők. Itt azt látjuk, hogy a letartóztatás idejének egy napi növekedése, a mi pedig ekkora tartamu letartóztatás esetén csak alig valamivel fokozza a cselekvény büntetendőségét, az enyhe esetekben fél évig terjedhető büntetés-különbséget von maga után. Még egy szempontból láthatjuk ez esetben, hogy a törvény az enyhitési jog korlátolása által a saját elveivel is mennyire ellenkezésbe jön. A személyes szabadság megsértése esetén a törvény kategoriákat állit fel ugy, hogy mennél hosszabb tartamu a letartóztatás, annál nagyobb legyen a büntetés. Igy a 195. §. szerint, ha a letartóztatás 7—15 napig tart, a büntetés (a 92. §-t is számba véve) 1 frt penzbüntetés — 2 évi fogház. Ha a letartóztatás 15—30 nap, a büntetés 1 napi fogház — 3 évi börtön, azaz mig a maximum lényegesen, addig a minimum alig valamivel növekedett. Ha azonban a letartóztatás 30—90 napig tart, akkor a büntetés fél évi börtön — öt évi fegyház, azaz nemcsak a maximum, hanem a minimum is lényegesen növekedett. Már pedig ha a második esetben helyes volt a maximumot lényegesen emelni, ugy hogy a minimum alig valamivel emelkedett, akkor ugyanazon büntető

rendszerben nem szabad a harmadik kategoriánál a maximum emelkedésével a minimumnak ily nagy emelkedését összekötni.

Még talán ennél is feltünőbb a visszásság a törvény 430. §-ában, mely a *vizáradás okozását*, ha az az által okozott kár 200 frton alul maradt, börtönnel, ez összegen felüli kár esetén pedig fegyházzal bünteti. E cselekvénynél első tekintetre szembeötlő az, hogy az okozott kárnak 200 frton aluli vagy felüli volta a büncselekvény sulyosságán alig egy szemernyit változtat. Az okirathamisitó vagy a csalárd pénz használója tudja, hogy milyen összeget ir az okiratba, vagy milyen összegü hamis pénzt ad ki, és igy a mi törvényünk szempontjából legalább elmondhatjuk róla azt, hogy bünös akarata épen azon összegre irányult, a melynél a legsulyosabb büncselekvény kezdődik. De a vizáradásokozás büntetténél a törvénynek még csak ezen mentsége sincs, mert ennek tettese az általa okozandó kárnak 200 frton felüli vagy aluli voltát nemcsak hogy nem akarja, de előre sem láthatja. A büntetés kiméréseénél aztán 1—2 frt különbség abban a kárösszegben, a melyet a szakértők ép oly nagy nehézséggel, mint kevés pontossággal megállapitanak, azt vonhatja maga után, hogy a kiszabott büntetés fél évi börtön lesz a helyett, hogy 1—2 napi fogház volna. És itt ujolag megjegyezzük, hogy ebből nem akarjuk azt következtetni, hogy a 200 frtos értékhatár fixirozása hibás. Tudjuk jól, hogy egy kis lakatlan völgy elárasztása sokkal kisebb büncselekvény, mint egy virágzó vidék viz alá meritése, és hogy bármiféle értékhatár konstituálása ugyanoly nemü ellenvetéseknek lehet kitéve, mint a milyeneket a 200 frtos értékhatár ellen felhozunk. De annál inkább akarjuk ezekből azt következtetni, hogy bármennyire függ is a büncselekvény rendszerinti sulyossága az okozott kártól, ennek az enyhitési jog korlátolásához semmi köze sincs. Ha el tudja a törvény a vizáradás okozásának oly esetét képzelni, mikor a tettes, ki 190 frt kárt okozott, egy napnál több büntetést nem érdemel, akkor ugyanazon törvénynek el kell képzelnie

azt az esetet is, melyben 210 frtos kár okozása sem érdemel ennél nagyobb büntetést.

Tekintsük most a legsulyosabb büncselekvények másfaju konstruktióit. A törvény 213., illetve 215. §-a értelmében a *hamis eskü* fegyházzal büntettetik akkor, ha bünvádi ügyben, és börtönnel akkor, ha polgári ügyben követtetett el. Itt a visszásság nem oly szembeötlő, mint az előbbi esetekben. De az enyhitési jog korlátozása folytán előálló helyzet itt is ferde. A törvény ugyanis elismeri, hogy lehetnek oly körülmények, melyekben egy polgári ügyben tett hamis eskü egy napnál nagyobb szabadságvesztés-büntetést nem érdemel és ugyanakkor kijelenti, hogy a hamis eskü a legkisebb vétségi ügyben, bár ha ugyanazon mentő körülmények forognak is fen, mint az előbbi esetben, legalább fél évi börtönnel büntetendő. Kihágási vagy fegyelmi ügyben tett hamis eskü már ismét olyan cselekvényt képez, melynek büntetése korlátlanul enyhithető, bár az ily ügyekben tett hamis eskü büntetendősége alig csekélyebb, mint olyané, mely valamely apró vétségi ügyben követtetik el. Ezen rendelkezések a gyakorlatban oda visznek, hogy egy hamis eskünél fél évvel hosszabb büntetés lehet következménye azon körülménynek, hogy a lopási ügy, melyben az eskü kivétetett, nem lopás kihágásának, hanem lopás vétségének bizonyult. Igaz, hogy ilyen eset csak curiosum, azonban curiosumok elő szoktak fordulni és a rendkivüli enyhitési jog épen rendkivüli esetekre van a birónak megadva. És mindenesetre bizonyitja ezen eset azt, hogy azok a körülmények, a melyekből a törvény az eset átlagos sulyosságát következteti, az enyhitési jog korlátolását maguk után nem vonják.

Ugyanezt, illetve az enyhitési jog korlátolásából eredő incongruentiákat bizonyitja a törvény néhány egyéb meghatározása. *A magánokirathamisitás* (402. §.) büntetése korlátlanul enyhithető, ha egy 50 frtos kötelezvény lett hami-

sitva és a bizonyitás teljessége végett két tanu aláirásával ellátva. Ellenben korlátolva van az enyhitési jog akkor, ha a hamis aláirás egy ugyanoly összegü váltóra vezettetett. (403. §.)

A *közokirathamisitás* büntetése, ha azt a közhivatalnok hamis másolat kiadása által követi el (395. §.) egy napi fegykázig enyhithető, de a büntetés legalább fél évi börtön, ha a közhivatalnok ugyanezen büncselekvényt hamis okirat felvétele által követi el. (394. §.) És minthogy hamis kivonat kiállitása a törvény világos kijelentése szerint a hamis eredeti felvételével azonos cselekvény, ennélfogva a gyakorlatban félévi büntetés-különbséget okozhat azon körülmény, hogy a közokirathamisitás nem hiteles *másolat*, hanem hiteles *kivonat* kiállitása által követtetett el.

Nem kevésbé visszás az, hogy *zsarolás* esetében a büntetés, ha a tettes erőszakot alkalmazott (350. §.), korlátlanul enyhithető, ha ellenben a tettes ugyanazon czélt gyujtogatással való fenyegetés utján érte el (353. §.), a büntetés legkisebb mérve fél évi börtön.

Mindezen esetekből nem akarjuk azt a tanulságot levonni, hogy a törvény a legsulyosabb cselekvényeket nem jól konstruálja. Ha a törvény hivatkozott szakaszait átvizsgáljuk, mindegyikben meg fogjuk találni azon indokot, mely a törvényhozót akkor vezette, midőn ezen rokon jellegü cselekvények egyikét a másiknál a rendszerinti esetben sulyosabbnak minősitette. De csak annál erősebben kell ennek folytán azon következtetésünket hangsulyoznunk, hogy a büncselekvény átlagos sulyosságából az enyhitési jog korlátolására semmiféle következtetést vonni nem lehet. Az enyhitési jognak a legsulyosabb büncselekvények esetében való korlátoltsága csak akkor volna igazolt, ha azok törvényes meghatározása a többiektől eltérő elvek szerint volna megalkotva. Ugy kellene megalkotva lenni e meghatározásoknak, hogy azok ismérveinek fenforgása esetén a büntetendő elemek csökkenése nem következnék be annyira, mint a kevésbé

sulyos cselekvényeknél. De a fenti példákból eléggé kitetszik, hogy a legsulyosabb büncselekvények meghatározásai épugy ráillenek a kevés büntetendő elemmel biró cselekvényekre, mint a kisebb sulyosságu büncselekvények meghatározásai. Látjuk ugyanezen példákból, hogy a legsulyosabb büncselekvények rendkivüli enyhe esetei a többiektől a büntetendőség fokára nézve alig különböznek, és hogy nem lehet köztük olyan határt felállitani, mely félévi büntetéskülönbséget indokolna. És látjuk végre, hogy a törvényjavaslat azon kijelentése, hogy «nincs törvényhozó, ki képes volna az individualis esetnek mindig megfelelő büntetési tételeket megállapitani» a legsulyosabb büncselekvényekre nézve épen ugy érvényes, mint a többire, és hogy ennélfogva a többire nézve megadott enyhitési jog ezekre nézve is megadandó.

Térjünk át most már a törvény azon intézkedéseinek vizsgálatára, melyek a gyakorlatban a legtöbb visszásságot szülték, és a törvény módositására irányuló törekvések legfőbb okát képezték. Ezek a *rablás* és a különösen *minősitett lopások* esetei. Ezen büncselekvényeket a törvény a legsulyosabbak közé sorolja, és a rendes esetekben fegyházzal, a legenyhébb esetben pedig fél évi börtönnel bünteti. (340. §. és 348. §.) Ebből következőleg mig egy marok almának ellopása nem minősitett esetben 50 kr. pénzbüntetéssel és pár órai elzárással büntethető; addig, ha ezt a cselekvényt a tettes ugy követi el, hogy bemászik egy kertbe és onnan lopja el az almákat, akkor, ha még annyi enyhitő körülmény játszik is közre, az ő cselekvénye bemászás által elkövetett lopást képez, és fél évi börtönnel büntetendő. Ugyanily feltünő igazságtalanság fordul elő a rablás büntette esetén. A ki valamely nyilvános kertben nehány rózsát letép, a legenyhébb büntetéssel szabadul. De, ha ugyan ezen rózsákat a kertész kezéből kicsavarja, és ugy viszi el, akkor cselekvénye, mint «erőszakkal elkövetett jogtalan eltulajdonitás», a rablás minősitése alá esik, és az összes képzelhető enyhitő

körülmények fenforgása esetén fél évi börtönbüntetést von maga után.

Nem akarjuk e példákat szaporitani, — a mit a gyakorlatban felmerült esetek felsorolásával igen könnyen tehetnénk, — mert azok mindenki előtt ismeretesek. Csak arra akarunk itt utalni, hogy ily esetek felmerülése nem véletlenség, hanem szükségképi következménye a törvény szerkezetének, mely a lopást fegyházzal bünteti, mihelyt az betörés vagy bemászás utján vagy visszaesésben követtetett el. Pedig a betörés, bemászás és visszaesés csak az átlagos esetben teszi oly sulyossá a lopás büncselekvényét, hogy az fegyházat érdemeljen, a rendkivüli enyhe esetekben nem. A mint egyfelől igaz az, hogy egy banda által tervszerüen organizált, és betörés vagy bemászás utján elkövetett lopás a közönséges lopásnál sokkal sulyosabb büncselekvény, és öt évi fegyházat bőven megérdemel, ugy igaz az másfelől, hogy élelmi szernek éhség miatt elkövetett ellopása akkor sem érdemli meg a félévi börtönt, ha a tettes annak elkövetése végett egy keritésen átmászik, vagy egy ablaktáblát betör. Törvényünk az enyhitő körülményeknek az egyszerü lopás vétsége és büntette esetén azon hatályt tulajdonitja, hogy azok fenforgása esetén a biró az egy évi fogházról és öt évi börtönről egész az egy forint pénzbüntetés és egy napi fogház kiszabásáig szállhat le. Ugyanazon enyhitő körülmények azonban, melyek az egyszerü lopást oly enyhévé teszik, a minősitett lopások esetén is megvannak, mert egy kerités átmászása vagy egy ablaktábla betörése nem eshetik akkora büntetőjogi beszámitás alá, hogy minden egyéb enyhitő okot paralizáljon. Ha a közönséges és minősitett lopások képzelhető konkret eseteit egymással összehasonlitjuk, igen könynyen beláthatjuk, hogy az egyszerü és minősitett lopási cselekvények egymás közt oly sorozatot képeznek, melyek a büncselekvény sulya tekintetében egymástól alig valamivel különböznek, és a betörés vagy bemászás nem oly körülmény, mely e fokozatosságban nagy ugrást okozna. Ebből

pedig az következik, hogy a büntetéseknek is ugy kell kiszabva lenniök, hogy esetleg egyik a másiktól csak alig valamivel különbözzék, azaz, hogy a birói enyhitési jognak a minősitett esetekben épen ugy ki kell terjedni, mint az egyszerü lopások eseteiben.

De a törvény maga sem tartotta a betörés vagy bemászás tényét olyannak, hogy abból a legenyhébb esetben is félévi büntetéskülönbség következzék. Ezt mutatja azon már fentebb emlitett tény is, hogy a magánlaksértés és a lopás együttes fenforgása esetén a büntetés valóban teljesen enyhithető. Annak, hogy a törvény ily enyhe esetekre félévi börtönt szab ki, véleményünk szerint *egyedüli oka az, hogy a törvény szerkezete a fegyházbüntetés tekintetében a birói enyhitési jogot korlátolja.* A kodex védői nem is arra az álláspontra helyezkednek, hogy oly esetekre, melyek mint tulszigoruak példákul felhozatnak, félévi börtönbüntetést kiszabni igazságos, hanem arra, hogy a minősitett lopás általában a fegyházbüntetést megérdemli. A kodex támadói azt mondják, hogy ne büntessük a keritésen átmászó almatolvajt, ki csak éhség miatt lopott, félévi börtönnel. Erre a kodex védői azt felelik, hogy a «minősitett lopások sulyos volta és a büncselekvények általános elszaporodása a hatályos büntető repressiót megköveteli». Hát ez teljesen igaz állitás, de a felvetett kérdést megoldani egyáltalán nem alkalmas. Az almatolvaj fent leirt cselekvénye nem követel «hatályos büntető repressiót» sem akkor, ha az átlagos esetek sulyosak, sem akkor, ha a büncselekvények akármennyire elszaporodtak. Nem az a kérdés a kodex megtámadásánál, hogy minő sulyosak és minő büntetést érdemelnek az *átlagos esetek*, hanem az, hogy minőt érdemelnek *az enyhe esetek.* Ennélfogva a kodex ellen felhozott érveket semmiféle oly érv nem képes megczáfolni, mely az enyhe esetek *kikerülésével* az átlagos eseteket veszi kiinduló pontul.

A kodex támadóinak most leirt álláspontjában legjobb

bizonyitékát véljük látni annak, hogy az enyhitési jog korlátoltsága képezi a kodex hiányát.

A kodex 92. §-a szerinti enyhitési jognak mostani szervezete mellett ugyanis csak oly módok kinálkoznak a minősitett lopások félévi minimumának enyhitésére, melyek ellen alapos aggályok merülhetnek fel. Egyik ily mód volna pl. a minősitett lopások szorosabban körülirt és inkább casuisticus meghatározása, a miért törvényünk tiszta és átlátszó meghatározásait valóban kár volna feláldozni. Másik mód volna a büntetési maximumok enyhitése, a mi ellen a kérdéses büncselekvények átlagos nagy sulya tiltakozik. Harmadik mód lehetne alternativ büntetések kimondása e cselekvényekre, a mi a törvény egész szerkezetével ellentétben álló intézkedés, és voltaképen nem volna egyéb, mint a korlátlan enyhitési jognak a kérdéses büncselekvények tekintetében való kimondása. Maradna tehát a kodex hiányának pótlására azon leglogikusabb eszköz, hogy a birói enyhitési jog korlátlanná tétessék, tehát azon intézkedés, melyet a fentiekben, mint a törvénynek egyéb tekintetben való javitási módját is láttunk.

Eddigi érvelésünkkel szemben, azt vethetné valaki ellen, hogy az enyhitési jog korlátlanságát mi a legeslegsulyosabb büncselekvények eseteiben, melyek pedig a fix minimumok legjobb bizonyitékaiként szerepelnek, igazolni meg nem kiséreltük. Lássuk tehát a kérdést ezek szempontjából is.

A szándékos emberölés büntetése a törvény értelmében fél évi börtönig enyhithető. Ha azonban a szándék a megölt személy bántó magaviselete folytán keletkezett és indulatban azonnal végrehajtatott, a büntetés a 281. §. II. bekezdése szerint börtön és igy a 92. §. esetén esetleg egy napi fogház lesz. A törvény ezen intézkedése maga a legjobb utalás arra, hogy a legsulyosabb büncselekvény is véghez vihető enyhe körülmények közt. De, ha elemezzük azon meghatározást, a melyet a törvény ezen enyhébb minősités tekintetében ad, láthatjuk, hogy az nem meriti ki mindazon eseteket, melyek a

tettesnek hasonló elnézést biztositani alkalmasak. A törvény ugyanis azt mondja, hogy az emberölés ide tartozónak minősittetik, ha a megölt egyén «a tettest vagy *hozzátartozóit*» sulyosan bántalmazta. Ennélfogva, ha a sulyos bántalmazás pl. a tettes jótevőjén, jegyesének szülein vagy második unokatestvérén történt, a büncselekvény nem veheti igénybe a 281. §. II. bekezdésének kedvezményét és a büntetés a legenyhébb esetben is csak félévi börtönig enyhithető. Ez pedig ismét ellenkezik az igazságossággal. Megengedjük, hogy a szándékos emberölést rendszerint inkább enyhiti azon körülmény, hogy a tettes hozzátartozója bántalmaztatott, mint az, ha a bántalmazás máson történt. De eltekintve még attól is, hogy lehetnek rendkivüli esetek, melyekben ez nem áll, bizonyos az, hogy azon körülmény, hogy a bántalmazott a tettes jegyese volt-e, vagy jegyesének atyja, nem indokolhatja azt a nagy különbséget, mely és egy napi és félévi szabadságvesztés kiszabása közt fenforog.

A 281. §. II. bekezdésének kedvezménye továbbá csak akkor alkalmazható, ha a tett «sulyos bántalmazás» folytán és «rögtön» végrehajtatott, a mit szintén nem helytelen, hanem helyes intézkedésnek kell tartanunk. De «*rögtön*» és «*később*» közt és épugy «*sulyos*» és «*kevésbbé sulyos*» bántalmazás közt az átmenet csak fokozatos, a miből ismét az következik, hogy a rögtön és valamivel később végrehajtott, és a «sulyos» és «kevésbbé sulyos» bántalmazás folytán végrehajtott ily cselekvények büntetései szintén fokozatosak legyenek. Az a félévi ugrás, mely törvényünkben az enyhitési jog korlátolásából folyólag ily esetek közt van, e fokozatosságot és igy az igazságos büntetéskiszabást lehetetlenné teszi.

A szándékos emberölésnél ezek szerint a korlátlan enyhitési jogot megadandónak találtuk.

Nézzük most már a legnagyobb büncselekményt, a *gyilkosságot*. Ennél a törvény az enyhitési jogot annyira kor-

látozza, hogy a biró mindössze csak három büntetés, a halál, az életfogytiglani fegyház és a 15 évi fegyház közt választhat. Az a kriterium pedig, mely megkülönbözheti a gyilkosságot a szándékos emberöléstől, egyedül csak az *előre megfontolás*. Joggal kérdezhetjük evvel szemben, hogy az «előre megfontolás» és a «szándék» közt lehet-e oly mélyremenő különbséget találni, mely a különben egyformán enyhe esetekben a büntetéskiszabás *tizennégy és fél évi* különbségét indokolná. Annál inkább kérdezhetjük ezt, mert a gyilkosság büncselekvényére a törvény még csak az áldozat jogtalan magaviseletéből eredt jogos felindulás kedvezményét sem terjeszti ki, mely esetben pedig a szándékos emberölés büntetését egy napi fogházig enyhiti. A gyilkosság büncselekvényénél ma ugy állunk, hogy a tettes lélekállapotának, tehát a büncselekvény egyik legfontosabb elemének különböző fajai a büntetés kiszabásánál alig vehetők figyelembe. Akkor, midőn a lélekállapotok azon egész skálájának, melyek a gyilkosság indokai lehetnek, a törvény szerint mindössze csak három büntetés felel meg, joggal mondhatjuk, hogy ez a tettes lélekállapotának teljes figyelmen kivül hagyásával egyértelmü.

A törvény ezen felfogásával szemben a mi nézetünk az, hogy a szándékos emberölés és az előre megfontolt emberölés büntetendő elemei egymástól csak fokozatosan különböznek és a határ az egyik vagy másik minősités alá eső cselekmények között elmosódó. Ennélfogva a gyilkosság büntetésének, bár annak felső határa a szándékos emberölés büntetését meghaladja, az enyhébb esetekben a szándékos emberölés büntetéséhez közeledni kell. Ugyanazon körülmények, melyek a szándékos emberölés büntetendő elemeit annyira csökkentik, hogy a törvény annak büntetését fél évi, vagy egy napi szabadságvesztésbüntetéssé enyhiti, fenforoghatnak az előre megfontolás esetén is. És minthogy a szándék az előre megfontolástól nem különbözik annyira, hogy ezen egy körülmény fenforgása 14—15 évi büntetéskülönbséget indokolhatna, sőt minthogy képzelhetők oly esetek is, midőn a szándék

és előre megfontolás közti különbség a concret esetben igen csekély, és igy a büntetendő elemek sulyát is csak valamivel növeli, ennélfogva a *gyilkosság büntetésének alsó határát szorosan a szándékos emberölés büntetés alsó határa mellett kell megszabnunk.*[1]

A tétel ily fogalmazása ellen még csak azon érvet sem lehet felhozni, mely a törvényjavaslat indokolásában a korlátlan enyhitési jog ellen nézetünk szerint a legerősebb érvet képezi, hogy t. i. a büntetett objektiv ismérve képezi a bünös-

[1] Utalhatnánk nézetünk támogatása végett azon körülményre is, hogy vannak, kik a gyilkosság előre megfontolt voltát nemcsak hogy sulyositó tényezőnek nem tekintik, hanem még azt is állitják, hogy az *in concreto* esetleg enyhitő körülmény lehet. De ez érvtől eltekintünk, mert, mint már fentebb megjegyeztük, a büntetésenyhitési jogot nem oly elvek alapján akarjuk indokolni, melyeket a törvény el nem ismer. A törvény a gyilkosság és emberölés fogalmainak egymással való szembeállitása által kijelentette, hogy az életnek előre megfontolt megtámadását sulyositó tényezőnek tekinti, és igy mi csak azt akartuk bebizonyitani, hogy ezen körülményt sulyositóként elismerve sem következik az, hogy ennek fenforgása esetén a büntetés *minden esetre* 14½—15 évi tartammal sulyosbodjék.

De egy más körülményre, azt hiszszük joggal utalhatunk, t. i. arra, hogy a konkret esetekben igen gyakran előfordul az, hogy a három forum közül kettő előre megfontolt emberölést lát ott, hol a harmadik sak szándékosat és viszont. Ha tehát a biróságok, melyek pedig e érdést mindig a legszorgosabb megfontolás tárgyává teszik, a törvény o évi alkalmazása után *nem képesek* in concreto megkülönböztetni azt, ogy a törvény mikor akart szándékosságot és mikor előre megfontolást negállapitani, akkor joggal mondhatjuk, — nem azt, hogy ily megkülönöztetés a törvényben nem teendő, de igenis azt, hogy *ily megkülönböztetéshez 14—15 évi büntetéskülönbség helyesen nem köthető.* A gyilosság és szándékos emberölés közt a határon álló esetek tekintetében ozott itéletek gyakran oly hatással vannak az olvasóra, mintha a biróság *lőbb* állapitotta volna meg azt, hogy a tettes a 278. §. vagy a 279. §. ltal kiszabott büntetést érdemli-e meg, és csak *ezután* és ennek alapján ogott volna annak indokolásához, hogy a cselekvény «előre megfontolt» olt-e vagy «szándékos».

ség elhatározó momentumát, melyhez a többi körülmények csak mellékesen járulnak. De halljuk az indokolást magát:

«A büntett qualitativ bünösségét, — mondja az indokolás — felismeri a törvényhozó azon objektum szerint, mely ellen az elkövettetik; például az állam, az élet, a testi épség, vagy a becsület elleni büntett; továbbá a veszély azon foka szerint, a mely ily cselekmény által rendszerint okoztatik, vagy a kár nagysága szerint, mely abból következett. Ehhez képest képesitve van a törvényhozó az igazságos retributio által kijelölt arányos büntetést meghatározni. Az objektiv minőségnek és ismérvnek kell lenni az elhatározónak és a rendszerint megállapitónak.»

A javaslat ezen elvei épen nem akadályozzák azt, hogy a gyilkosság büntetésének alsó határa a szándékos emberölés büntetésének alsó határával összeessék. A gyilkosság ugyanazon objektumot támadja meg és ugyanazon kárt okozza, mint a szándékos emberölés. Igaz, hogy a gyilkosság veszélyessége a szándékos emberölés veszélyességénél rendszerint nagyobb, mert a társadalomnak jobban kell félni olyegyéntől, ki az emberölési szándékot hideg megfontolás után hajtja végre, mint attól, ki ezt csak indulatos állapotban követi el, de ezen körülmény csak a gyilkosság *rendszerinti* büntetésének nagyobb voltát indokolja, nem pedig a legenyhébb esetek nagyobb büntethetőségét. A gyilkosság rendkivüli enyhe eseteiben a tettes gonoszsága épen ugy a minimumig szállhat le, mint a szándékos emberölésnél, és igy a tettes veszélyessége, mely a tett veszélyességének egyedüli oka, a két büncselekvény rendkivüli enyhe eseteiben egymástól alig különbözik.

A törvény életbelépte óta a gyilkosság tekintetében kifejlett gyakorlat a mi álláspontunk helyességét látszik igazolni. Az élet megmutatta, hogy az előre megfontolt emberölés enyhe eseteiben a 15 évi minimum sok, és a birói gyakorlat a törvény magyarázata utján vette igénybe azt az enyhitési jogot, a melyet a törvény szavai neki direkte meg nem adtak. A törvényjavaslat indokolása (l. Löw. anyaggyüjt. I. köt. 72. l.) a gyilkosság legenyhébb esetének példája-

ént azt hozza fel, hogy «egy fiu anyjának meggyalázóját a család végtelen szerencsétlenségének, sőt az atyja haláinak okozóját, «előre megfontolt szándékkal» megölte». És mbár a törvény 278. §-ából, ha a szavaknak a közönséges rtelmet tulajdonitjuk, csakugyan azt kell következtetnünk, ogy az ily cselekvény gyilkosságnak minősitendő, a gyaorlat ma az ily fajta eseteket mégis szándékos emberölések minősiti. Csak legujabban fordult elő oly eset, midőn alaki a javaslat példájához egészen hasonlóan, leánya megyalázóját ölte meg, a kin törvényes uton valami törvényes ırmaság elmulasztása miatt nem tudott elégtételt venni. . Curia ezen esetben nem gyilkosságot, hanem szándékos mberölést állapitott meg, és az itélet indokolásában a követezőket mondta ki:

«Előre megfontolt szándék csak akkor állapitható meg, ha az ési szándék megfogamzása és a tett elkövetése között annyi idő folyt , hogy a tettes az ész teljes uralmát visszanyerni, *cselekményét minın indulatos felgerjedéstől ment, nyugodt* lelki állapotában mérlegelni, ınak elkövetésére magát elhatározni és azt a megállapitott tervhez épest hideg kiszámitással véghez is vinni képes lett légyen» (l. Dt. . f. XXII. 120. lap).[1]

És ha valaki a javaslatból idézett példa daczára azt llitaná, hogy a törvény az ilyen fajta szándékosságot nem gyilkosság, hanem a szándékos emberölés fogalma alá karta sorozni, annak csak azt felelhetjük, hogy az ingerültégben keletkezett és az ingerültségtől ment megfontolás közt

[1] Nyilván ugyanezen indokból konstatált a Curia szándékos emberést és nem gyilkosságot egy oly esetben, midőn egy lány születendő rvénytelen gyermekének megölését előre elhatározván, az ölést a szüles után azonnal végrehajtani megkisérlette, de ebben akkor megakaályoztatván, azt 10 óra mulva végrehajtotta. (L. Jogi Szemle 1889. ı. sz.) Itt látjuk egyszersmind az átmenetet az emberölés és a gyermekés büncselekvényei közt, melyek egyike korlátlanul enyhithető büntesü cselekvény, másikánál pedig az enyhitési jog lényegesen korlálva van.

még elmosódottabb a határ, mint a szándék és előre meg-fontolás közt, és hogy a gyilkosság minősitésének ily fel-fogása az enyhitési jognak a két esetben leendő azonositá-sát szintén javasolja.

Az eddigiekben egyes büncselekvényeket vizsgáltunk azon szempontból, hogy náluk a korlátlan enyhitési jog megadása indokolt-e vagy nem. Bár e példákat a büncselekvények többféle fajtájából vettük, de mégsem hoztunk fel oly kö-rülményeket, a melyek az összes büncselekvényekre vonat-koznak. Tekintsük tehát törvényünket most ezen szem-pontból.

A törvény 84. és 85. §-a szerint azon tettes, a ki 16-ik évét még be nem töltötte, vagy egészen büntetlen marad, vagy egy minden esetben korlátlanul enyhithető büntetéssel büntettetik. Azon tettesre nézve ellenben, ki a 16 évet bár-mily kevéssel meghaladta, az ő fiatalsága vagy a rendesnél csekélyebb belátási képessége minősitő körülményül nem szolgál, és csupán enyhitő körülménynek tekintetik. Ezen intézkedés nem okoz visszásságot azon büncselekvények tekin-tetében, melyeknél az enyhitési jog korlátlan, mert ezeknél a biró, ki az épen 16 éves tettest felmenti, a 16 éves és egy napos tettest ugyanazon körülmények közt 1 frt pénzbünte-tésre itélheti. De igen szembeötlő igazságtalanságokat szül ezen intézkedés ott, hol a biró enyhitési joga korlátolva van. Ilyen büncselekvényeknél egy napi különbség a tettes kora tekintetében, daczára annak, hogy ezen egy napi korkülönbség a tettes belátását, vagy a cselekvény egyéb büntetendő elemei-nek sulyát nem emeli, félévi börtön vagy 10—15 évi fegy-ház kimondását fogja a biró kötelességévé tenni. Készséggel elismerjük, hogy büntetőtörvényünkből a korra vonatkozó ilyféle rendelkezés nem hiányozhatik, és hogy bármiféle korhatár felállitása ellen ugyanilyen ellenvetéseket lehetne tenni. A törvény, ha a 16 évet mint korhatárt felállitotta, nem tehetett egyebet, mint hogy az azt egy nappal meghaladó

›rt teljes beszámitásunak jelentse ki. De másrészről bizo-
/os az is, hogy a törvény ugyanazon indokok alapján, a
elyek alapján a 16 évet minősitő korhatárnak tekinti, az
ıoz való közelséget *ceteris paribus* enyhitő körülménynek
ènytelen tekinteni. Már pedig, ha a korhatárhoz való
özelség az enyhitő körülmények közt vétetik számitásba,
ha bizonyos az, hogy a korhatárnak egy-két napi tul-
aladása a cselekvény büntető elemeit *ceteris paribus* alig,
a valamivel növeli, ebből az következik, hogy az ily enyhitő
örülmény fenforgása esetén az enyhitési jog a büntetés ki-
abásában szorosan azon határig leszállhasson, mint a kor-
atáron egy pár nappal aluli tettes büntetésénél. Ez pedig
em egyéb, mint az enyhitési jognak korlátlan megadása.

Ha a törvénynek a beszámitás kizárására vonatkozó
gyéb intézkedéseit tekintjük, azoknál is látni fogjuk, hogy
gyanazon körülmények, melyek bizonyos fokban mint
inősitő körülmények elégségesek a beszámitás kizárására,
nnál csak valamivel kisebb fokon már *enyhitő körülmény*
zámba mennek, és igy az enyhitési jog korlátlanságát szin-
én indokolják.

Beszámithatlan a cselekvény a törvény 179. §-a szerint
jogos védelem esetén. E körülmény törvényes körül-
ása olyan, mely lehetőleg igyekszik e kizárási okot a való-
an büntetendő elemek szempontjából meghatározni. És
mégis ben van a meghatározásban, hogy a jogos védelem
sak az, a mi a «*közvetlen*» támadás elháritására szükséges.
Már pedig a támadás közvetlen vagy kevésbé közvetlen
olta, mely a rendszerinti esetekben lényeges körülmény
zokott lenni, rendkivüli esetekben nem mindig olyan, mely
z annak folytán elkövetett cselekvény büntetendő elemeit
ényegesen emelné. Gondoljunk pl. arra, hogy valaki erő-
zakkal letartóztatja, és személyes szabadságától megfosztja
azt, ki töltött puskával neki indul a határnak a végett, hogy
ott valakit lelőjjön. Ezen esetben jogos védelmet nem konsta-

tálhatunk azért, mert a készülő támadás nem volt «közvetlen». De bizonyos az, hogy annak cselekvénye, ki a másikat akkor személyes szabadságától megfosztotta, ugyanazon okokból tarthat a büntetés enyhitésére igényt, mint a «közvetlen» támadás elleni jogos védelem a felmentésre.

Ugyanigy vagyunk a támadás jogtalanságának kérdésében. A «jogos» és «jogtalan» támadás közt a határvonal nem oly biztos, mint első tekintetre látszik. Vannak támadások, melyek a jogosság és jogtalanság határán vannak. Ilyen például valamely rendőri közeg eljárása, a ki azon eljárásra materialiter vagy tán csak formaliter nincs feljogositva, vagy nincs azon mérben vagy módon feljogositva, a mint eljár. Ha ilyen támadások elleni védelemben követtetik el valamely büncselekvény, akkor ez határán áll a jogos védelemnek. Ha ilyféle büncselekvényeket, vagy ilyeneknek bizonyos fajait a beszámithatlanságból kizárjuk, ez a büntetőjog alapelvei által indokolt eljárás, mivel a jogos védelmet valamiképp körül kell határolnunk, és elvégre nem lehet mindenféle támadás elleni mindenféle mérvü ellentámadást jogos védelemnek minősitenünk. De ha a büntetendő elemek azon csekély növekedése esetén, mely a jogos védelemmel határos esetekben fenforog, már nem minősitő, hanem csak enyhitő körülményt találunk, akkor meg kell adni a birónak a jogot, hogy az ily enyhitő körülmények esetén a büntetést a jogos védelem büntetésének határáig, azaz az absolut minimumig csökkenthesse.

A törvény 77. és 80. §§-aiban a beszámithatlanság akkor adatik meg, ha a büncselekvény *fenyegetés hatása alatt* vagy *végszükségben* követtetett el. Ezen körülmények meghatározása szintén olyan, hogy igen könnyü oly határeseteket elképzelni, melyeknek büntetendő elemei nem nagyobbak azon eseteknél, melyek a törvény meghatározása folytán minden büntetés alól mentesek. Nem akarjuk a meghatározásokat e tekintetben elemezni, mert elemzésünk csak ugyan-

:on körülményekre vonatkozhatnék, mint a jogos védelem-ől már adottak. Csak azt akarjuk még ehhez hozzátenni, ogy a 77. és 80. §-okban a büntetlenség lényeges alkatlemét képezi azon körülmény is, hogy a veszélyben forgó gyén maga a tettes, vagy hozzátartozója lett légyen. meghatározás ilyen körülirása folytán a legsulyosabb üncselekvények esetén megtörténhetik, hogy egyik vádott teljesen felmentetik, mig a másik minden egyéb örülmény hasonlósága daczára félévi börtönre vagy tiz évi egyházra itéltetik *csupán csak azért*, mert a veszélyben forgó gyén neki egy fokkal közelebb rokona nem volt. Sőt mitán a házastárs testvére hozzátartozónak tekintetik, a jegyes estvére pedig nem, kaphat valaki fél évi börtönt házassága előtti napon elkövetett oly cselekvényért, a melyért őt, ha zt egy nappal később követi el, büntetés egyáltalán nem érte volna.

Senki se fogja állitani, hogy ezen utóbbi példában a házasság bekövetkezte volt azon körülmény, mely az elkövetett cselekvény büntetendőségét megszüntette, vagy hogy a házasságnak még be nem következett volta képezné a cselekvény büntetendő elemét. A büntetendő elemek fenforgása vagy fen nem forgása a törvényhozó akarata szerint is egészen más körülményekben keresendő. Mi tehát mégis az oka annak, hogy ugy ezen, mint már fent felsorolt számtalan példákban olyan konkret esetek esnek a törvény meghatározásai alá, melyek a törvényhozó akarata szerint, büntetendő elemeket egyáltalán nem, vagy a kimért büntetéshez arányitva nem eléggé tartalmaznak?

Ennek oka azon körülményben keresendő, melyet értekezésünk elején már *a priori* konstatáltunk, hogy t. i. a törvény meghatározásaival nem is czélozza azt, hogy a *cselekvénynek valóban büntetendő elemeit* irja körül. A törvényes meghatározások, mint már szintén konstatáltuk, nem a büntetendőség direkt ismérveit tartalmazzák, hanem olyan, ezeknél könnyebben felismerhető ismérveket, melyek a rendsze-

rinti esetekben amazokkal együtt járnak. Épen a törvény ezen szerkesztési módja az, a mi szükségessé teszi az enyhitési jog instituálását, a mi nem egyéb, mint annak kijelentése, hogy ha a törvényes meghatározás ismérvei a valóban büntetendő ismérvekkel nem járnak együtt, akkor a rendes büntetés nem alkalmazandó.

A törvény ezen enyhitési jogot a 92. §-ban nagy mérvben meg is adja, a kérdés csak az, hogy e mérv, mely azt a legsulyosabb büncselekvényeknél kizárja, elegendő-e. Ha a törvény meghatározásai a legsulyosabb büncselekvények tekintetében olyanok volnának, hogy csak a valóban büntetendő alkatelemeket tartalmaznák, vagy legalább ismérveik csak ezek fenforgása esetén volnának konstatálhatók, akkor a törvény álláspontját helyesnek kellene tartanunk. De, hogy ez nincs igy, azt a büntetőtörvényből vett számtalan példával eléggé bebizonyitottuk. Senki sem fogja állitani; hogy a csalásnál, a kárnak 1 frttal való növekedése, minősitett lopásnál az, hogy a tolvaj egy keritésen átugrott, továbbá az összes büncselekvényeknél az, hogy a tettes a 16 évet egy nappal felülhaladta, vagy hogy a végszükségből nem testvérét, hanem testvére jegyesét mentette meg, képezik azon elemeket, melyeket a törvényhozó büntetendőknek tart. Annak, hogy a törvényes meghatározások ezen és hasonló körülményeket mégis lényeges elemekként jelentenek ki, oka abban keresendő, hogy ezek a valóban büntetendő elemekkel rendszerint együtt járnak, és hogy a törvénynek valamely határozott körülirásra szüksége volt. Épen ebből következtetünk azonban mi akkor, midőn az enyhitési jog korlátlanságát tartjuk szükségesnek. A biró olyan körülményeket, a melyek a büntetendőséget a törvényhozó akarata szerint is lényegesen kisebbithetik, sőt egészen meg is szüntethetik, a törvény szerkezete folytán nem tekinthet *minősitő*, csak *enyhitő* körülményeknek. Ennélfogva kell, hogy enyhitő körülmények esetén a birónak joga legyen a büntetést általában és korlátlanul kisebbiteni.

Tekintsük még az enyhitési jogot az *általános beszámit-aióság* szempontjából is.

A törvény 76. §-a szerint csak az mentesül a beszámitás ól, ki a tettet öntudatlan állapotban vagy oly zavart elme-hetség mellett követte el, hogy szabad akaratelhatározás-il nem birt. A kinek lélekállapota ezen határokon kivül sik, annak tette teljesen beszámittatik. Törvényünkből hiány-k az uj olasz büntető-törvénynek azon intézkedése, mely erint, ha a tettes lélekállapota olyan volt, hogy a beszá-iithatóságot nagyban csökkentette, a nélkül, hogy azt ki-irta volna, a cselekvény egy külön minősités alá esik.[1] De, ogy ily lélekállapotok létezését a mi törvényünk is elismeri, z világos, csakhogy ezek nálunk nem minősitő, hanem eny-itő körülményekként jönnek számitásba. Ha most már a érdést ugy teszszük fel, hogy ezen enyhitő körülménynek, z összes többiektől eltekintve, mily mérvü enyhitési jog eleljen meg, a mi törvényünk szempontjából csakis az eny-iitési jog korlátlanságára juthatunk.

A priori is azon következtetésre juthatnánk, hogy a élekállapotok végtelenül változatosak, egymásba átmenők, s hogy ugyanazon büncselekvény ezernyi egymástól alig alamivel különböző lélekállapotnak lehet következménye. Ezen *a priori* következtetést megerősiti a törvény egyes ntézkedéseinek vizsgálata. A törvény szerkesztési módja i gonosz szándék felemlitését a büncselekvényeknél elvileg izárja, sőt gyakran még valamely jogtalan czélzat fenfor-gását sem követeli a cselekvény minősitéséhez. (Lásd pl. a közokirathamisitás eseteit, melyeknek büntetése pedig a leg-sulyosabbak közül való.) Ennélfogva könnyen elképzelhetők olyan esetek, melyekben az ily cselekvények minden gonosz szándék és minden jogtalan czélzat nélkül, vagy csak ezek minimumának fenforgása mellett követtetnek el. Ebből pedig

[1] Nuovo Codice Penale, art. 47. «Quando lo stato di mente era tale da scemare grandamente la imputabilità, senza escluderla.»

ismét az következik, a mire már utaltunk, hogy t. i. számos elkövetett cselekvény a törvény által meghatározott alkatelemekkel birni fog, a nélkül, hogy a gonoszság a törvény által feltett mérvben, vagy esetleg egyátalán fenforogna, azaz, hogy *elkövethetők a törvény büncselekvényei oly lélekállapotban, mely a büntetendő gonoszságnak semmiféle jelével nem bir, és igy a büntetőjogi beszámithatlanság határán áll.*

Ilyen eseteknek csak két nagyobb csoportját akarjuk felemliteni. Egyik az, ha valamely büncselekvény indokát az *önhatalmu elégtételvevés* képezi, azaz, ha a cselekvény önbiráskodást képez. Világos, hogy az önbiráskodás fenforgása a legsulyosabb büncselekvények büntetendő elemeit is korlátlanul enyhitheti. Megtörténhetik, hogy a cselekvény egészen jogos czélra irányult és csak jogos czélt ért el. Megtörtént például, hogy valaki jogos követeléséhez erőszakos eltulajdonitás utján jutott a nélkül, hogy valakinek valami kárt okozott volna (l. a Dt. XXII. köt. u. f. 94. sz. alatt közölt esetet). Megtörtént továbbá, hogy valaki a saját birtoka megmentése végett egy szabálytalanul épitett gátat átmetszett, és igy vizáradást okozott. E cselekvények a rablás, illetve a vizáradás-okozás büntetteit képezik, de azt hiszszük, nem kell érvelnünk a mellett, hogy ily cselekvényekre félévi börtönt kiszabni nem igazságos.[1] Az uj olasz büntető-törvény az önbiráskodást mint minősitő körülményt veszi tekintetbe, és az önbiráskodásból külön, elég enyhe büntetésü büncselekvényt alakit. (Nuovo Cod. Pen. 235. §.) A mi törvényünk szempontjából az önbiráskodás csak enyhitő körülmény, a miből az következik, hogy ezen enyhitő körülmény fenforgása esetén az enyhitési jog korlátlan legyen.

Az esetek másik csoportja, melyre utalni akarunk, az, hogy a büncselekvények egy része *jogos felindulásban* követtetik el, sőt gyakran annak jogtalan eljárásban találja indo-

[1] E két eset elsőjében a biróság rablást konstatált és marasztaló itéletet hozott. A második esetben felmentés mondatott ki.

kát, a ki a cselekvény által sértve van. E körülményeket a törvény minősitőkként elismeri a legsulyosabb büncselekvények, a szándékos emberölés és sulyos testi sértés eseteiben. (281. és 307. §.). Világos azonban, hogy nemcsak ezen, hanem számtalan egyéb büncselekvény is elkövethető ilyen vagy egyéb faju jogos felindulásban, és világos az is, hogy ilyeneknél a jogos felindulás törvényünk értelmében az enyhitő körülmények közt veendő számba. Ha tehát a törvény a szándékos emberölésnél az ilyen jogos felindulást oly körülménynyé tette, melynek folytán a büntetés korlátlanul enyhithetővé vált, akkor más büncselekvényeknél, hol a biró ezt csak az enyhitő körülmények közt veheti számitásba, az enyhitési jogot kellett volna korlátlanná tennie. (Az uj olasz büntető-törvény 51. §-a szerint a jogos felindulás általános minősitő körülményt képez, melynek fenforgása esetén a büntetés lényegesen enyhül.)

Nem akartuk ezen felsorolásokkal azon esetek számát kimeriteni, melyekben a korlátlan enyhitési jog szükséges. Casuisticával ezen eseteket kimeriteni nem lehet. A felsoroltak csak példákként akartak szolgálni az értekezés elején tett a priori következtetés igazolására. És azt hisszük, hogy e példák igazolták is azt, hogy a büntető-törvény bármely intézkedéséből indulunk ki, a korlátlan enyhitési jog szükségességéhez fogunk eljutni. Ezen bizonyitás pedig annál fontosabb, mert az elvek, melyeket alkalmaztunk, nem esnek a törvényhozó által követett elveken kivül, és a czélok, melyek elérése végett az enyhitési jog korlátlanságát óhajtjuk, ugyanazok, melyeket a törvényhozó tényleg követ. Bizonyitásunk eredménye tehát nem az, hogy a korlátlan enyhitési jog egy a törvényhozó czéljaitól idegen iskola szempontjából helyes, hanem az, hogy törvényünk az enyhitési jog korlátlansága nélkül a saját czéljai szempontjából is hiányos és visszás.

A törvényjavaslat indokolása a birónak adott enyhitési jogot, ott is, a hol azt korlátlanul megadta, nem azon ala-

pon következtette, mint mi. A javaslat minden büncselekvényben ugy, a hogy a törvényben körülirva van, valamely objektiv bünösségi fokot lát megtestesülve, melyet esetleg individualis viszonyok többé-kevésbé megbocsáthatóvá tesz
nek. Ezen felfogás a normalis büntetések rendszerét látszik főfontosságunak tekinteni egy büntető-törvény rendszerében, melyhez az enyhitő körülmények büntetési rendszere csak mint mellékes intézmény, mint rendkivüli eseteknek adott concessio járul. A javaslat ugyan nem fejezi ki világosan ezen alapgondolatot, de csak ebből tudjuk kimagyarázni azt, hogy a törvény az enyhitési jogot általában majdnem korlátlanul megadja, de a legsulyosabb büncselekvények tekintetében mégis korlátolja. Ugyanezen formalisticus felfogásra mutat az, hogy a javaslat, mikor az enyhitési jogot avval indokolta, hogy a törvény az individualis viszonyokat tekintetbe venni nem képes, ezen elvnek egészben való érvényesülése ellen csak azt hozza fel, hogy «óvakodni kell az extremumoktól és a birói önkénytől». A mi felfogásunk evvel szemben az enyhitési jogot nem egy mellékes, hanem a törvény többi intézményeivel egyenrangu intézménynek tekinti. Az enyhitési jog a mi felfogásunk szerint teljességében keresztülviendő, a nélkül, hogy itt «extremumoktól óvakodni» kellene, mint valamely radikális politikai elv alkalmazásánál.

Annak, a ki a korlátlan enyhitési jog szükségességét el nem fogadja, két álláspont közül kell választania. Vagy azt kell mondania, hogy igazságos, hogy egy forintnyi kárkülönbség, egy napi korkülönbség vagy a fent emlitett egyéb mellékes körülményekben való különbség *ceteris paribus* félévi büntetéskülönbséget okozzon. Vagy, ha ezt nem, akkor azt kell állitania, hogy a büntető-törvény azon intézkedései, melyekből az ilyen büntetéskimérések következnek, hibásan vannak szerkesztve. Ezen második feltevést mi részünkről nem fogadhatjuk el. Büntető-törvényünk szerkesztés tekintetében első rangu törvényhozási mü, melyet nem kell ok

nélkül szerkesztési hibákkal gyanusitanunk. De különben is az intézkedéseknek oly következetesen keresztülvitt tömege, mint a milyeneket a fentiekben elemeztünk, a dolog természetéből folyólag szerkesztési hiba következményének nem tekinthető, hanem, ha valahol hiba van, az a rendszer alapgondolatában keresendő.

E hibát mi az enyhitési jog korlátolásában véltük megtalálni, és nézetünk szerint a törvény egyéb intézkedéseinek összege és a törvény egész conceptiója a korlátlan enyhitési jog szükségességét vonja maga után ugy, hogy annak kihagyása a törvényből szükségkép olyan visszásságokkal jár, mint a milyenekre a fentiekben rámutattunk.

Annak számára tehát, ki az enyhitési jog korlátlanságát el nem fogadja, nem marad egyéb az első feltevés elfogadásánál, t. i. annál, hogy a fentiekben elemzett büntetéskiméréseket és azok közti arányokat igazságosaknak tartsa. Ezen felfogás ellenében pedig feleslegesnek tartjuk az érvelést.

Oly kérdések eldöntésénél, a milyennel jelen értekezés foglalkozik, kiinduló pontul kell azt vennünk, hogy a büntetések igazságossága tekintetében, legalább nagyjában, véleményeltérés nincs, és ennélfogva el kell készülve lennünk arra, hogy azt, a ki egy forintnyi kárkülönbség fenforgása esetén félévvel nagyobb büntetés kiszabását *ceteris paribus* igazságosnak tartja, vagy azt, ki az éhség miatt a lopásra vetemedő almatolvajt *csak* azért, mert egy keritésen átmászott, félévi börtönnel akarja büntetni, érvelésünkkel meggyőzni nem fogjuk.

